

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОПТОВОГО РИНКУ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ

У статті досліджено етапи формування, сучасний стан і перспективи розвитку оптового ринку електроенергії України, виявлено переваги і недоліки функціонуєчої на сьогодні моделі «пулу» і тенденції щодо переходу до ринку двосторонніх контрактів з балансуєчим ринком електроенергії. Систематизовано проблеми регіональних підприємств електроенергетики відповідно до проблем оптового ринку електроенергії та шляхи їх вирішення у поточному періоді та при переході до ринку двосторонніх контрактів.

В статье исследованы этапы формирования, современное состояние и перспективы развития оптового рынка электроэнергии Украины, выявлены преимущества и недостатки функционирующей в настоящее время модели «пула» и тенденции относительно перехода к рынку двухсторонних контрактов с балансирующим рынком электроэнергии. Систематизированы проблемы региональных предприятий электроэнергетики в соответствии с проблемами оптового рынка электроэнергии и пути их решения в текущем периоде и при переходе к рынку двухсторонних контрактов.

In the article explored the forming stages, modern state and prospects of wholesale market of electric power of Ukraine development, found out advantages and lacks of functioning in a present tense model «pool» and tendencies in relation to passing to the market of bilateral contracts with the balancing market of electric power. The problems of regional enterprises of electroenergy in accordance with the problems of wholesale market of electric power and ways of their decision are systematized in a current period and in transition to the market of bilateral contracts.

проблематика регіональних підприємств – виробників електроенергії, оптовий ринок електричної енергії, ринок двосторонніх контрактів

В Україні вже 13 років функціонує Оптовий ринок електричної енергії (ОРЕ), який є впорядкованою системою здійснення операцій купівлі-продажу електричної енергії. Від ефективності його функціонування залежить зокрема ефективність діяльності всіх споживачів електроенергії, розвиток і конкурентоспроможність усіх галузей промисловості, добробут населення. Тому проблема реформування і розвитку ОРЕ, перехід до нової, більш ефективної моделі є актуальною на сьогодні і викликає дискусії серед науковців та практиків.

Так, Я.О. Баранік провів дослідження переваг і недоліків чотирьох моделей оптового ринку електроенергії і визначив недоліки існуючої на сьогодні в Україні моделі «Єдиного покупця» [1]. Сутність Концепції функціонування і розвитку оптового ринку України проаналізовано Ю. Проданом [2], проблеми удосконалення ринку електроенергії досліджені вченими Національного інституту стратегічних досліджень А. Шевцовим, М. Землянним, В. Вербинським [3], етапи переходу до нової моделі ринку електроенергії в Україні детально висвітлено у доповіді голови НКРЕ В.М. Кальченка на конференції в Києві 29.09.2008 [4] та у резолюції конференції [5]. Але незважаючи на наявність публікацій з цієї проблеми, подальшого більш глибокого наукового обґрунтування потребує функціонування, реформування та розвиток ОРЕ України, а також виявлення впливу проблем

ОРЕ на діяльність регіональних підприємств електроенергетики та пошук шляхів їх вирішення.

Метою статті є аналіз історії формування і функціонування ОРЕ України, проблем і перспектив його розвитку з урахуванням майбутньої інтеграції об'єднаної енергетичної системи України з європейською, а також систематизація проблем регіональних підприємств електроенергетики відповідно до проблем ОРЕ та пошук шляхів їх вирішення у поточному періоді та при переході до ринку двосторонніх контрактів.

У результаті структурної перебудови вертикально інтегрованого електроенергетичного комплексу, розпочатої у 1995 р. з видання Указу Президента України від 4 квітня 1995 р. №282/95 «Про структурну перебудову в електроенергетичному комплексі України», відбулося розділення функцій виробництва, передачі та постачання електричної енергії в Україні. Згідно з цим Указом було також розпочато акціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу та створення передумов для організації конкурентного середовища. Реформа в електроенергетичній галузі в умовах конкуренції між виробниками здійснювалася з метою досягнення мінімально можливої ціни на електроенергію для споживачів, яка при цьому була б оптимальною і для її виробників. Предметом конкуренції між виробниками електричної енергії (енергогенеруючими компаніями теплових електростанцій) є ціна на електроенергію, а між постачальниками – якість послуг, що надаються [2, с. 64].

Оптовий ринок є важливим механізмом у частині формування економічних стимулів та ринкових механізмів в енергетичному секторі економіки України. Створення Оптового ринку електричної енергії (ОРЕ) здійснено за організаційною схемою, якою передбачається розвиток конкуренції та прозорість у прийнятті рішень.

Головними завданнями запровадження ОРЕ в Україні є: упорядкування оптової торгівлі електроенергією; створення умов цивілізованої конкуренції між виробниками та між постачальниками електроенергії; запровадження ринкових відносин в операціях купівлі-продажу електроенергії; формування цін на електроенергію за ринковими принципами; створення прозорої системи розрахунків за електроенергію; забезпечення права самостійного вибору споживачем постачальника електроенергії; створення бази для ефективного фінансового менеджменту в енергетичних компаніях з метою залучення стратегічних інвесторів; збереження єдиної енергетичної системи України; забезпечення фінансової стабільності електроенергетичної галузі держави.

Економічна суть моделі функціонування ОРЕ полягає в розділенні процесів виробництва, передачі та постачання електричної енергії за окремими видами діяльності та створенні конкурентного середовища в енергетичному секторі.

Учасниками ОРЕ є суб'єкти підприємницької діяльності всіх форм власності, які отримали відповідну ліцензію НКРЕ на певний вид діяльності і приєдналися до договору між членами ринку (табл. 1).

На ОРЕ законодавчо забезпечено рівноправний доступ до ринку електроенергії та послуг електричних мереж усіх суб'єктів підприємницької діяльності, а також купівлю і продаж електроенергії за Правилами оптового ринку та визначення ціни на електроенергію генеруючих компаній.

Учасники ОРЕ України [6, с. 32]

Учасники	Функції
Виробники електроенергії – 49 суб'єктів	Виробництво
– 5 ГК ТЕС (14 електростанцій)	
– 1 НАЕК «Енергоатом» (4 електростанції)	
– 1 ДАГК «Укргідроенерго» (8 електростанцій)	
– теплоелектроцентралі та виробники малої потужності (38)	
– вітроелектростанції (4)	
Оператор ринку (ДП «Енергоринок»)	Оптове постачання електроенергії
Системний оператор (НЕК «Укренерго»)	Передача високовольтною мережею. Диспетчеризація
Постачальники електроенергії:	Передача локальною мережею
– регіональні розподільчі компанії (27)	
– незалежні постачальники	Розподіл

Постачальники електричної енергії різних форм власності купують електроенергію на ринку та здійснюють її постачання, в тому числі за регульованим тарифом – розподільчі компанії (обленерго), які мають власну локальну мережу (і, крім ліцензії на постачання, отримують ліцензію на передачу електричної енергії власними мережами), а за нерегульованим тарифом – суб'єкти підприємницької діяльності, що не мають власної мережі (в тому числі 12 великих промислових споживачів, що купують електроенергію безпосередньо на енергоринку) [6, с. 32–34].

Схему функціонування ОРЕ наведено на рис. 1.

Розрахунки між учасниками оптового ринку здійснюються пропорційно обсягам виробництва товарної продукції за алгоритмом розподілу коштів, затверджених НКРЕ. Органами управління Оптового ринку є Загальні збори учасників ринку та Рада ОРЕ. Регулювання діяльності Оптового ринку здійснюється Національною комісією регулювання електроенергетики України.

Головним фактором, який досить довго стримував розвиток Оптового ринку, був низький рівень платежів грошовими коштами за електроенергію споживачами та високий рівень бартерних операцій. Це було обумовлено загальноекономічними тенденціями в країні [6, с. 34]. Але з другої половини 2000 р., після законодавчого закріплення визначеного Договором порядку розрахунків на оптовому ринку електроенергії і запровадження розрахунків виключно грошовими коштами вдалося виправити стан розрахунків і підняти рівень оплати за електроенергію, куповану в ОРЕ, з 7–10% від загального обсягу товарної продукції у 1999 р. до 99,2% у 2005 р. Оплата генеруючим компаніям за вироблену енергію у 2005 р. склала 100%.

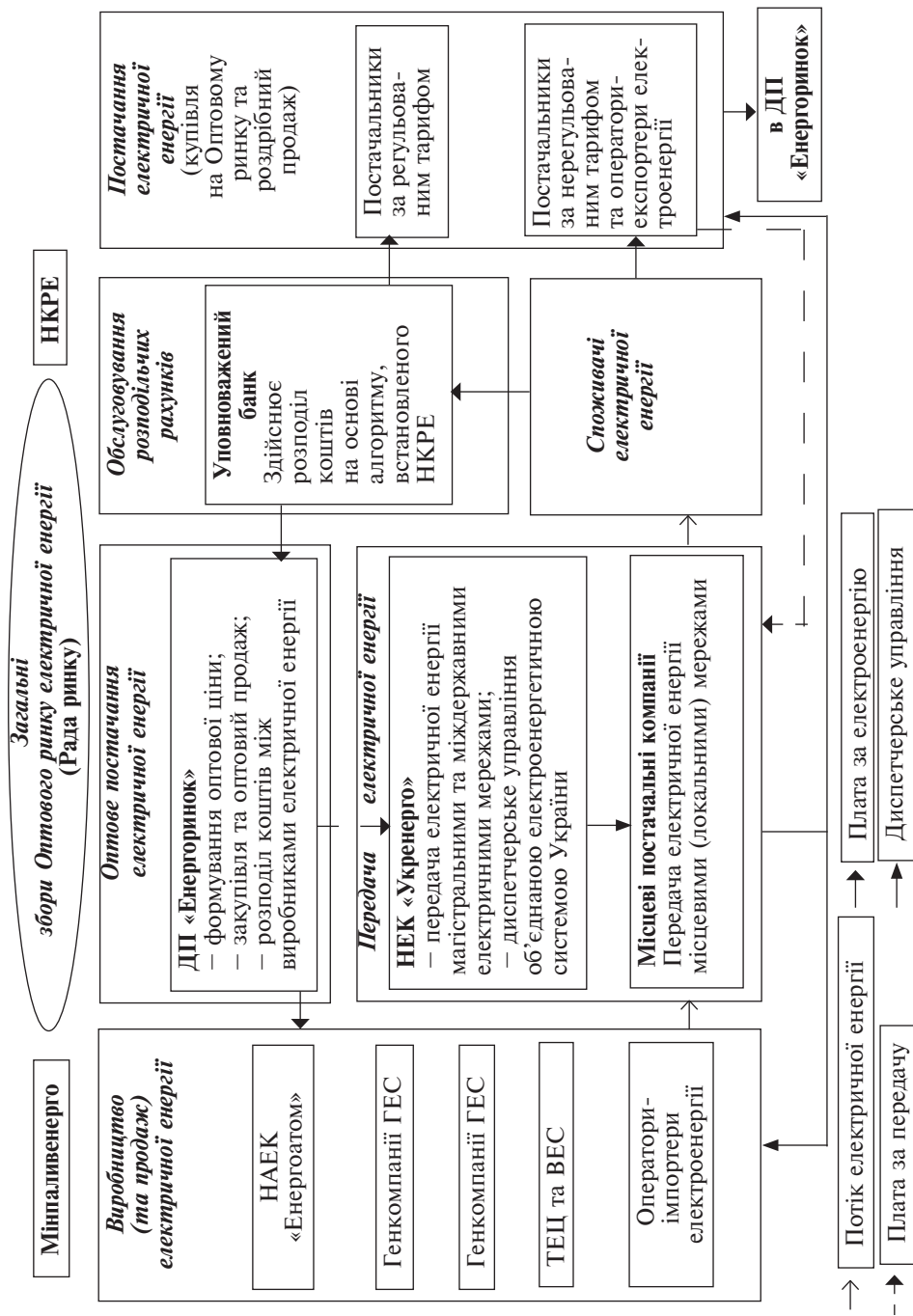

Рис. 1. Схема функціонування діючого оптового ринку електричної енергії

Таким чином, з ліквідацією прямих договорів, бартера та інших негрошових форм розрахунків було спростоване твердження про те, що прийнята модель ОРЕ є причиною неплатежів за електроенергію. Учасники ОРЕ отримали належні їм кошти за електроенергію, поліпшили свій фінансовий стан, що дозволило в останні роки спрямувати значні фінансові ресурси на розвиток і модернізацію енергетичних потужностей.

Проте за час роботи ОРЕ окреслилися проблеми, що стримують його розвиток. Це, насамперед, великі обсяги боргових зобов'язань минулих років за енергоносії, відсутність ринку системних послуг (резерв потужностей, регулювання частоти і напруги), невідпрацьовані механізми страхування фінансових і страхових ризиків, перехресне субсидування в ПЕК [7].

Як зазначено в основному документі, що регламентує розвиток енергетики України, а саме в Енергетичній стратегії на період до 2030 р. [7], подальше вдосконалення оптового ринку має проводитися з урахуванням практики інших країн та позитивного досвіду результатів роботи діючого ОРЕ України, якими напрацьована нормативно-правова база як основа подальшого розвитку ОРЕ, сформовані основи конкурентних відносин, прозора система купівлі-продажу енергії та формування цін і платежів і, головне, збереження єдиної енергосистеми України зі стабільним забезпеченням балансу виробництва і споживання електроенергії в ОЕС України.

Діюча на сьогодні модель функціонування ОРЕ – це модель «Єдиного покупця». Але ще на початку реформування електроенергетичної галузі передбачалося, що ця модель не буде незмінною, протягом декількох років ОРЕ буде розвиватися і поступово впроваджуватися інша, більш прогресивна модель.

Звертаючись до світового досвіду реформування електроенергетичних ринків, слід назвати найбільш відомі моделі: модель «Єдиного покупця»; лібералізована модель «Єдиного покупця»; модель «Повномасштабного (обов'язкового) спотового ринку»; модель «Балансового ринку з двосторонніми контрактами» [1, с. 15].

За моделлю «Єдиного покупця» (Single Buyer) одна спеціально створена компанія закупає всю вироблену в країні електроенергію та одночасно є «Єдиним продавцем» оптової електроенергії розподільчим компаніям та великим споживачам з відповідним одночасним переходом права власності на неї.

«Єдиний покупець» реалізує електроенергію як дистриб'юторам, які потім розподіляють її між споживачами, так і безпосередньо споживачам. Певною мірою це сприяє підвищенню конкуренції між розподільчими компаніями (дистриб'юторами), їх боротьбі за «власного» споживача. Модель «Єдиного покупця» має деякі позитивні риси: сприяє підтриманню єдиної оптової ціни, передбачає механізми захисту від ринкових ризиків, а також більш прості умови та механізми взаємодій членів ОРЕ при наявності великої кількості продавців та покупців електроенергії.

Проте переваги моделі «Єдиного покупця» можуть обернутися і її недоліками. Довгостроковість договорів купівлі-продажу електричної енергії між генеруючими компаніями і «Єдиним покупцем» дозволяє їм,

образно кажучи, «виграти тільки один раз» – на момент укладання такого договору. Далі досить тривалий період доведеться грати за встановленими договором правилами, які не дозволять оперативно реагувати на ринкові тенденції. Наприклад, на економічну кризу і, як наслідок, на спад енергоспоживання. Разом з тим, купівля електроенергії тільки одним покупцем створює передумови для корумпованості цієї процедури, нерівних умов для генеруючих компаній при продажу електроенергії.

Ефективність моделі «Єдиного покупця», у першу чергу, залежить від компетентності як «Єдиного покупця», так і генеруючих компаній у визначенні ціни і передбачуваних обсягів виробництва електроенергії. Як відзначає Я.О. Баранік [1], на практиці ця модель функціонує неефективно, оскільки «Єдиним покупцем», як правило, є державне підприємство, якому бракує необхідної економічної незалежності, яке влада може примусити укласти не вигідні договори про закупівлю електроенергії за завищеними цінами і при якому влада може втручатися у розподіл коштів, використовуючи для цього політичні або комерційні важелі впливу. Оскільки модель «Єдиного покупця» накладає певні обмеження на ринковий механізм, її переваги найбільш позитивно виявляються в країнах з перехідною економікою як проміжний етап на шляху до конкурентного ринку [1, с. 16–17].

Отже, з метою удосконалення і розвитку ОРЕ розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 січня 2002 року № 25-р було утворено Міжвідомчу комісію з підготовки відповідної концепції. У результаті було підготовлено *Концепцію функціонування та розвитку оптового ринку електричної енергії України* [8], яка, починаючи з розгляду аналізу функціонування діючого оптового ринку електричної енергії України, детально описує мету, завдання та шляхи подальшого розвитку оптового ринку; завдання, які мають бути вирішені в процесі функціонування та розвитку оптового ринку, їх пріоритетність та необхідні заходи; питання державного регулювання оптового ринку; умови переходу до кожного етапу; нормативно-правове та фінансове забезпечення, соціально-економічна та політична оцінка наслідків кожного етапу.

Концепцією підсумовано, що за короткий період функціонування оптового ринку електричної енергії України в умовах вкрай важкої економічної ситуації в державі було закладено основу запровадження ринкових відносин в електроенергетиці України та набуто значного досвіду, досягнуто певних позитивних результатів (табл. 2).

Разом з позитивними результатами функціонування ОРЕ Концепцією визначені проблеми, що заважають ефективному функціонуванню Оптового ринку електричної енергії, які здебільшого пов'язані між собою, часто мають спільні причини виникнення, які переважно стосуються не стільки процесів функціонування ОРЕ, скільки опосередковано стосуються макроекономічного рівня, зокрема недоліків системи державного фінансування пільгового споживання електроенергії, податкової політики щодо електроенергетичної галузі, намагання вирішити проблеми промисловості та сільського господарства, а також соціальні проблеми за рахунок електроенергетики. До основних проблем функціонування існуючого ОРЕ Концепцією віднесено: борги в ОРЕ та їх баланс; неповну поточну оплату за електричну енергію; недосконалість тарифо- та ціноутворення; обме-

Таблиця 2

Позитивні результати, досягнуті на ОРЕ

<p>Створено підґрунтя для запровадження конкурентного середовища шляхом поділу видів діяльності в електроенергетиці (виробництво, передача, постачання)</p>	<p>В умовах діючого енергоринку за допомогою державного регулювання досягнуто підвищення рівня розрахунків грошовими коштами та уникнуто застосування бартерних схем</p>	<p>Збережено об'єднану енергосистему України, що створює можливість безперервного доступу постачальників електричної енергії до об'єднаної та збалансованої потужності всіх виробників електричної енергії для гарантованого енергозабезпечення споживачів</p>
<p>Забезпечено функціонування збалансованого за потужністю погодинного ринку</p>	<p>Закладено систему саморегулювання оптового ринку електричної енергії: Рада оптового ринку, аудитор ринку, арбітражна комісія</p>	<p>Закріплено поділ функцій державного управління та регулювання діяльності в електроенергетиці і зокрема на оптовому ринку електроенергії</p>
<p>Створено прозору систему функціонування як в частині обсягів купівлі-продажу електричної енергії, так і формування цін та платежів, що надає можливість контролю з боку членів оптового ринку</p>	<p>Напрацьовано та запроваджено нормативно-правову та договірну основу функціонування оптового ринку, яка може слугувати основою для його розвитку (Закон України «Про електроенергетику», умови та правила здійснення ліцензованих видів діяльності, договір між членами ринку, правила ринку та ін.)</p>	<p>Створено певні передумови для залучення інвестицій: визначено моделі енергоринку, системи відносин на ньому, створення нормативно-правової бази, наявність регулюючого органу – НКРЕ, ліцензування видів підприємницької діяльності в електроенергетиці тощо</p>
<p>Створено умови для рівноправного доступу суб'єктів господарювання до оптового ринку</p>	<p>Забезпечується формування єдиної усередненої оптової ціни на електричну енергію</p>	<p>Запроваджений оптовий ринок має просту організаційну структуру</p>

ження платоспроможного попиту в межах ОРЕ; високий рівень витрат електроенергії в місцевих електромережах; перехресне субсидювання через оптову ціну на електричну енергію; відсутність механізмів страхування фінансових та платіжних ризиків учасників ринку.

Аналіз поточного стану галузі у 2007 р. виявив проблеми, які порівняно з 2002 р. вже розв'язані або за якими спостерігається суттєвий прогрес, проблеми, за якими іде активний пошук рішень та проблеми, які залишаються нагальними і заважають нормальній роботі ринку електроенергії. Усі ці проблеми наведено вище. На основі цього аналізу було зроблено висновки, що завдяки покращанню ситуації в галузі протягом 5 років з часу прийняття Концепції перехід до нової моделі ринку став можливим. Оскільки без такого переходу неможливо вирішити значну кількість проблем галузі, цей перехід є необхідним. Порівняно з 2002 р. фахівці галузі набули значного досвіду та знань з питання впровадження нової моделі ринку, значно підвищився рівень їх готовності до роботи з розв'язання проблем, пов'язаних з таким переходом. Таким чином, на сьогодні можливість переходу до нової моделі ринку є реальною [4].

За результатами тендеру було обрано консультаційний консорціум у складі: КЕМА (Нідерланди), ЕСА (Великобританія), Norton Rose (Великобританія), Мусрофт (Нідерланди), DIW (Німеччина), Трансенергоконсалтинг (Україна), який розпочав свою роботу у квітні 2007 р. Результатом першого етапу роботи за проектом став детальний аналіз сучасного стану електроенергетичної галузі, окреслення основних проблем діючої системи взаємовідносин на ринку та пропозиції щодо можливих шляхів майбутнього розвитку галузі. Було проведено порівняння проблем, визначених Концепцією (у 2002 р.) з поточними проблемами ОРЕ в 2007 р. та зроблено висновки щодо стану розв'язання для кожної з таких груп проблем:

– проблеми, властиві моделі «Єдиного покупця», які можуть бути розв'язані лише при заміні моделі ринку;

– проблеми, спричинені поєднанням недоліків моделі «Єдиного покупця» та особливостей функціонування електроенергетичної галузі України. Перехід до нової моделі ринку дозволить частково вирішити ці проблеми, але для повного їх розв'язання однієї заміни моделі ринку недостатньо;

– проблеми, не пов'язані з конкретною моделлю ринку електроенергії.

Поступовий перехід до нової моделі ринку лише сприятиме їх розв'язанню [4].

Нами виділено з переліку 22 проблем ОРЕ ті, які безпосередньо впливають на діяльність регіональних підприємств електроенергетики, і окреслено шляхи їх вирішення у поточному періоді та при переході до ринку двосторонніх контрактів. Результати виконаного дослідження наведено в табл. 3.

Подальший розвиток системи відносин в ОРЕ передбачає поступовий перехід від моделі «Єдиного покупця» шляхом її подальшої лібералізації до моделі двосторонніх контрактів з балансуєчим ринком, яка найбільш широко застосовується у світі останнім часом. Вона включатиме:

– ринок прямих товарних поставок електроенергії, функціонуючий на підставі прямих договорів купівлі-продажу електроенергії між виробниками та постачальниками або споживачами електричної енергії;

Таблиця 3
Систематизація проблем регіональних підприємств електроенергетики відповідно до проблем оптового ринку електроенергії та шляхи їх вирішення

Проблеми ОРЕ, які безпосередньо впливають на діяльність регіональних підприємств електроенергетики	Відповідні проблеми регіональних підприємств електроенергетики, які є наслідком проблем ОРЕ	Шляхи вирішення проблем	
		У поточному короткостроковому періоді	При створенні ринку двосторонніх контрактів
I. Проблеми, властиві моделі «пуду»			
1. Відсутність належної законодавчої бази для впровадження комерційних контрактів	Відсутність можливості вільного вибору виробника електроенергії і укладення з ним вигідного контракту на купівлю-продаж електроенергії		Створення відповідної нормативної бази, забезпечення справедливої економічної конкуренції між виробниками електроенергії
2. Відсутність стимулів для інвестицій	Низький рівень інвестиційної привабливості регіональних підприємств електроенергетики, обумовлений, у тому числі, низьким рівнем рентабельності передачі і постачання електроенергії (в 2008 р. в середньому 4,75%)	Підвищення ефективності діяльності регіональних підприємств електроенергетики, зокрема через більш ефективне використання ресурсів	Зниження рівня адміністративного втручання в управління ОРЕ, створення умов для розвитку конкурентних відносин на ОРЕ та стимулювання інвестицій
II. Проблеми, незалежні від моделі ОРЕ			
3. Відсутність гарантованих стандартів надійності та якості	Можлива втрата частини споживачів регіональних підприємств електроенергетики внаслідок низької якості електроенергії	Розроблення і впровадження стандартів надійності та якості	Дотримання стандартів надійності та якості
4. Високий рівень втрат у мережах	Висока собівартість передачі і постачання електроенергії, відносно низька рентабельність внаслідок високого рівня технологічних витрат в електричних мережах	Виконання інвестиційних програм, оновлення основних фондів, насамперед покращання технічного стану електричних мереж	Подальше оновлення основних фондів, використання європейського досвіду зі зниження рівня технологічних витрат електроенергії
5. Відсутність належного комерційного обліку	Понаднормові втрати електроенергії в мережах як наслідок зниження рентабельності	Удосконалення комерційного обліку електроенергії	Дотримання європейських стандартів з комерційного обліку електроенергії
6. Перехресні субсидії між категоріями споживачів та регіонами	Недостатньо економічно обґрунтований рівень тарифів як для споживачів I класу, так і для споживачів II класу	Відміна «єдиного тарифу»	Застосування нових ринкових принципів ціноутворення, оптимізація рівня тарифів до рівня економічно обґрунтованих ринкових

- балансуючий ринок електроенергії;
- ринок допоміжних послуг.

У перспективній моделі, як це передбачено Концепцією, основними правовими механізмами купівлі-продажу електричної енергії будуть двосторонні договори між виробниками та постачальниками або споживачами електроенергії.

Для проведення розрахунків у реальному часі обсяги, визначені договорами, будуть реєструватися в оператора ринку. Усі суб'єкти, які купують та продають фізичні обсяги електроенергії, будуть брати участь у балансуючому ринку. Балансуючий механізм купівлі-продажу електричної енергії реалізується через оператора ринку. Обов'язковою умовою роботи на балансуючому ринку стане наявність у всіх учасників цих відносин відповідного кредитного покриття обсягів купованої електроенергії.

Основними документами, якими будуть визначатися обов'язки членів балансуючого ринку та їх взаємовідносини в умовах дії балансуючого механізму, будуть Договір та Правила балансуючого ринку. Правове та організаційне забезпечення функціонування балансуючого ринку здійснюватиметься Загальними зборами та Радою балансуючого ринку.

Лібералізація ринку надасть право великим промисловим підприємствам укладати прямі договори з електростанціями на поставку необхідних обсягів електроенергії за договірними цінами, а виробникам дозволить продавати електроенергію як за прямими договорами, так і через біржу. Реформа повинна зробити ринок привабливим для інвесторів, що, зрештою, буде сприяти залученню інвестицій у галузь, а також зниженню цін за рахунок більшої конкуренції [3].

Принципову схему варіанта (моделі) реорганізованого ринку електроенергії наведено на рис. 2.

Головні відмінності пулу та ринку двосторонніх договорів наведено на рис. 3.

Згідно з Концепцією функціонування та розвитку оптового ринку електричної енергії України [8, розділ 4.2], при подальшому розвитку ОРЕ повинен базуватися на таких принципах:

- відкритість – забезпечення рівних можливостей для доступу на ОРЕ суб'єктів господарської діяльності;
- саморегульованість ОРЕ;
- справедлива конкуренція між виробниками електричної енергії та між постачальниками в умовах рівних прав і можливостей, розвитку конкуренції шляхом вдосконалення правил роботи ОРЕ;
- недопущення дискримінації учасників ОРЕ;
- ефективне ціноутворення;
- незалежне державне регулювання, яке забезпечує баланс інтересів держави, учасників ОРЕ і споживачів;
- стабільність і достатність нормативно-правової та договірної бази функціонування ОРЕ, яка регламентує відносини між суб'єктами цього ринку;
- прозорість розрахунків та формування ціни на електричну енергію в ОРЕ з дотриманням конфіденційності;
- можливість інтеграції в європейські ринки електричної енергії;
- енергозбереження та захист навколишнього середовища;
- забезпечення енергетичної безпеки функціонування галузі.

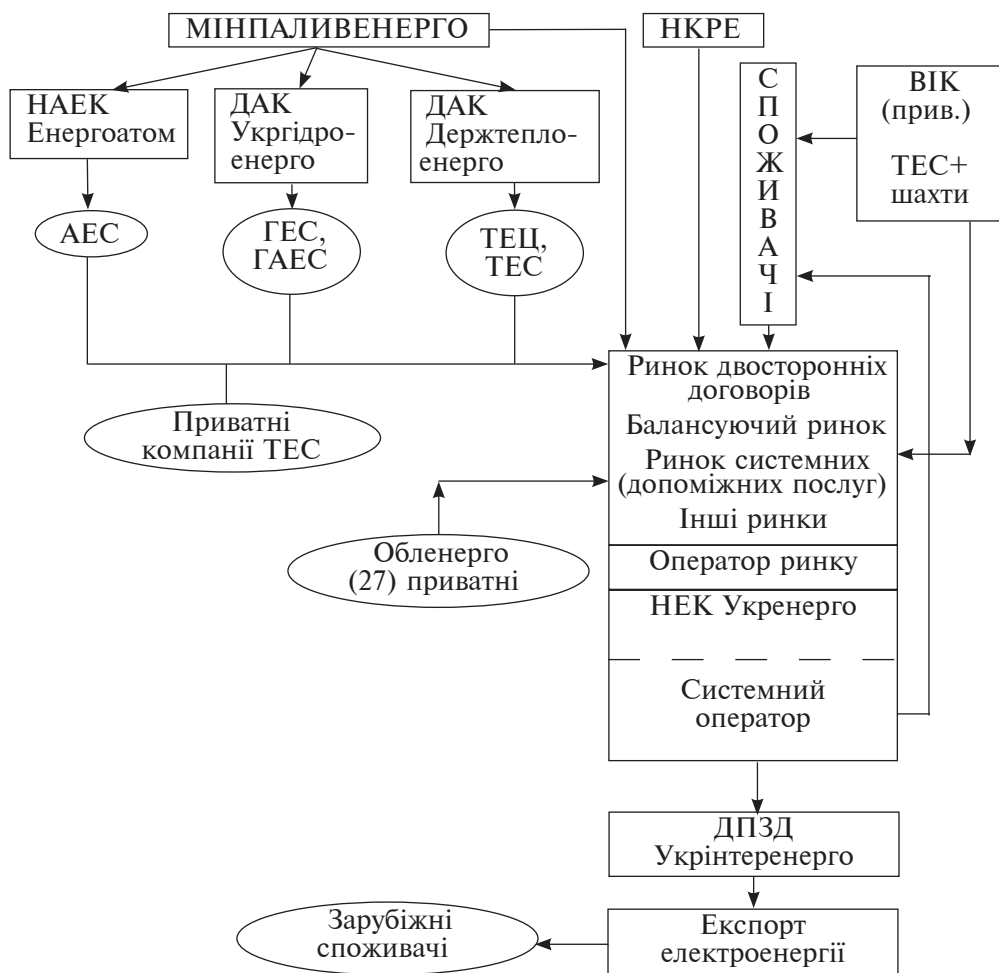

Рис. 2. Принципова схема варіанта реорганізованого ринку електроенергії [3]

29 вересня 2008 р. у Києві відбулася науково-практична конференція, присвячена питанням реформування ринку електричної енергії України – переходу до ринку двосторонніх договорів і балансуючого ринку. Після обговорення положень Концепції учасники конференції прийняли резолюцію, згідно з якою конференція:

1) зазначає, що реалізована в Україні модель ринку «Єдиного покупця» відіграла важливу роль у розвитку ринкових відносин у галузі і в забезпеченні сталого функціонування електроенергетики України. Однак її потенціал значною мірою вичерпано, і на часі перехід до більш ефективної, орієнтованої на споживачів моделі ринку;

2) схвалює основні засади організації і функціонування нового ринку електроенергії та шляхи переходу;

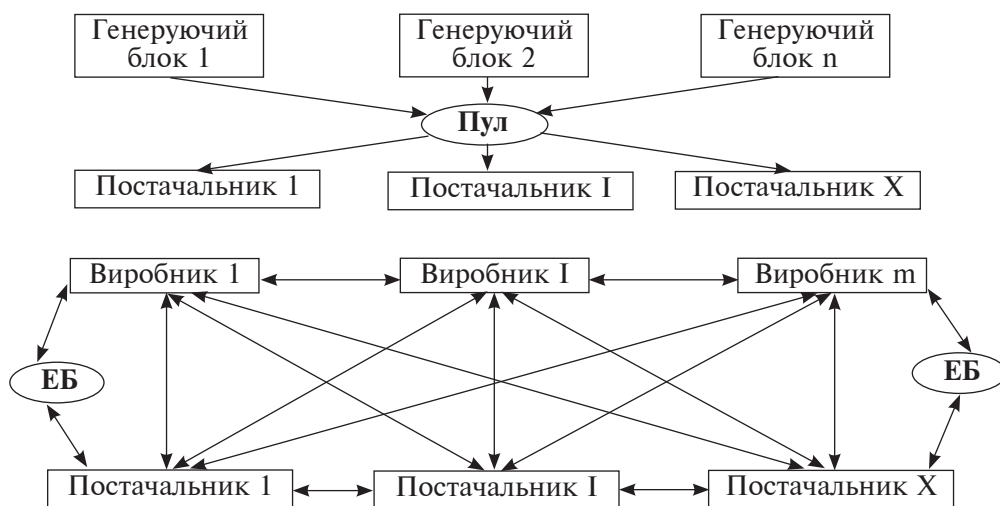
3) підтверджує необхідність впровадження нової моделі ринку електроенергії через розроблені механізми переходу шляхом поступового від-

криття ринку, надання виробникам квот на вироблену електроенергію для вільної реалізації та аукціонних торгів;

4) відзначає необхідність створення ефективного ринку енергетичного вугілля та усунення перехресного субсидіювання в галузі як важливих факторів забезпечення функціонування ринку двосторонніх договорів та балансуючого ринку;

5) звертається до Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України з проханням щодо сприяння в розробці та прийнятті необхідних законодавчих та нормативно-правових актів для забезпечення роботи нового ринку;

б) пропонує органам державної влади, всім учасникам ринку електричної енергії створити необхідні структури для впровадження нової моделі ринку електричної енергії України [5].

Централізоване складання графіка	↔	Децентралізоване складання графіка
На базі блоків	↔	На базі компаній
Продаж в одному напрямку	↔	Продаж в обох напрямках
Обов'язковий пул	↔	Добровільна ЕБ
Інтегроване балансування	↔	Окремий балансуючий механізм

БР – балансуючий ринок; ЕБ – електрична біржа

Рис. 3. Головні відмінності пулу та ринку двосторонніх договорів [4]

Отже, треба погодитися з позицією голови НКРЕ [4], що перехід від моделі «Єдиного покупця» до повномасштабного конкурентного ринку електричної енергії та подальший розвиток цього ринку має здійснюватися виважено, виключно еволюційним шляхом, тільки після проведення детального економічного, фінансового та правового обґрунтування цього розвитку, виконання аналізу соціально-економічних та політичних наслідків його запровадження, впливу визначеного реформування на дина-

міку макроекономічних показників держави та соціально-економічного стану суспільства. Необхідно також обов'язково врахувати, технічні можливості об'єднаної енергосистеми та фінансові можливості споживачів щодо забезпечення відповідних змін, при цьому не повинні бути втрачені позитивні надбання існуючого ринку електричної енергії.

Отже, в статті досліджено етапи формування, сучасний стан і перспективи розвитку оптового ринку електроенергії України, виявлено переваги і недоліки функціонуючої на сьогодні моделі «пулу» і тенденції щодо переходу до ринку двосторонніх контрактів з балансуєчим ринком електроенергії. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на виявлення впливу реформування ОРЕ України на діяльність регіональних підприємств електроенергетики.

Елементом наукової новизни статті є таке: отримала подальший розвиток систематизація проблем регіональних підприємств електроенергетики відповідно до проблем оптового ринку електроенергії та шляхи їх вирішення у поточному періоді та при переході до ринку двосторонніх контрактів.

Список використаної літератури

1. Баранік Я.О. Модель оптового ринку електричної енергії України / Я.О. Баранік // *Актуальні проблеми економіки*. – 2004. – № 3 (33). – С. 14–30.

2. Продан Ю. Концепция функционирования и развития оптового рынка электрической энергии Украины / Ю. Продан // *Энергетическая политика Украины*. – 2003. – № 9, сентябрь. – С. 64–68.

3. А. Шевцов (Регіональний філіал НІСД у м. Дніпропетровську). Ринок електроенергії в Україні. Проблеми вдосконалення / А. Шевцов, М. Земляний, В. Вербинський // www.niss.gov.ua/Monitor/april08/14.htm

4. Перехід до нової моделі ринку електроенергії в Україні. Доповідь Голови Національної комісії регулювання електроенергетики України Кальченко В.М. (29.09.2008, конференція «Реформування ринку електроенергії України – перехід до ринку двосторонніх договорів і балансуєчого ринку») // www.nerc.gov.ua

5. Резолюція науково-практичної конференції «Реформування ринку електричної енергії України – перехід до ринку двосторонніх договорів і балансуєчого ринку» (29.09.2008). // www.nerc.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=73590&cat_id=73586

6. Доповідь ДП «Енергоринок» Сакви Ю.В. Про електроенергетичну галузь України на європейській комісії. Брюссель, лютий 2006 р. // *Енергосбережение. Энергетика. Энергоаудит*. – 2006. – № 3. – С. 30–39.

7. Энергетична стратегія України на період до 2030 р. // www.zakon.rada.gov.ua/signal/kr06145a.doc

8. Концепція функціонування та розвитку оптового ринку електричної енергії України. Схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2002 р., № 1789.

Отримано 20.08.2009.